Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетарей, вIашагIкхета!

СВЕТ

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ШИНАРА, 19 НОЯБРЬ, 1985 ШУ. ★ № 139 (7174). ★ Мах 3 кеп.

КПСС XXVII СЪЕЗДА—ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАМ!

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЙ

Нохч-ГIалгIайчен гIишлонхоша рапорт деннад

КПСС XXVI съезда решеиен кхоачаш а еш. Нохч-ГIалгIайчен подразделени оргиизацеша хаиал хьалха кхоачашъяй подрядин балхаш дара, къаьхгачна оьсарле лаккъярâ, социально - культурни гIулакъашта йолу объекташ, наха чубаха пIеиош, школаш, деша даха ха йоацна. ча берий учреждеиеш, больницаш, поликлиникаш эксплуатаце дIаьлара цхьаьттагIаьгIча пятилетка заданеш.

Болх бе йолаеннаь хилхьа боьхаиера цхьаьлла лоархIаме объекташ, ца дIаьхьа В. И. Ленина цIерагIча заводера Г-18 яха установка, Н. Аиисимова цIерагIча заводера Л-24 яха установка, Грозный — Ростов, Грозный — Баку яха иефтепроводаш, Грозный — Прикумск яха бензопровод, Назраиовски кирпичеиий ю зарод, Гудермессера «Нефтехимзапчасть» яха завод, Шалаиски районера «Маиьшасты» яха кIиор йоаикха карьер, Грозиеиски районера Хаигалъеиа-Белгатоеиски нерудни материалий завод, Сунжеиски района Карабулак яхача поселкера ашшбетоиа изделей завод, ИНС-04 серех йола Грозиера «ашшбетоиа изделей цех, республикерча колхозашкарен совхозашкарен йоькхий хьайбай комплексеш. Эксплуатаце дIаьеннад эзаарш дола мелиорировании льатташ, хиибозахама системаш, гидротехиически сооружеиеш, оIаьш- ииоженераш гезопроводаш, гIа чуйиллай итташ эзаарш йолча квартираица, дукхача объекташ.

Експлуатеиеиий чотагIа цIатилетка планагIа лаьрхIачул совгIа. IаденнаД 5,6 эзар квадратии метр цIеиош, 1240 моттег йола берий бедщамаш аслеиш, 1 дIаиахьа 730 унахо тIаьоца йиш йолаш пеиилиииаш. Гиилеи - монтажии балхаш 1,2 миллиард совгIа сома махка дIаьд.

Уж толамаш даха вIаштIехьдаьлар гIишлоиа монтажиии организацей материально - техиицеи база ГIоагIаьраьт, планаьта иийсагIа балансировании ярах, партийии, советски, профсоюзии, комсомольски, бовзаиий организацеиа дукха оргаиизаторциа массово - политически болх барах.

Пятилетка дерригача церанца оьсарле къаьхегам, кхоа йолча лакха дикал йоладеш объекташ эксплуатаце цIаьтелии хиларца хьалха эзтаьш хьайоагIаьрх ю «Грозиефтепроводстрой», «Чечиигазстрой» трестий, спецмаиизировании № 7 йолча трестера Грозиеиски монтажии управлеие, Нохч-ГIалгIайн гIишлон управлеие № 7 йолча гIишлон - монтажии управлеие, «Чечиинсельстрой» трест № 920 йола дIа-хьа лелача механизировании колоии, «Чечеиингушводстрой» гIишлон управлеие № 6 йолча дIа-хьа лелача механизировании колоии, «Чечеиингушстроймаг е р н ы л ы» объединеие, Нохч-ГIалгIайн карьероуправлеие коллективаш.

Жодиицю г р а ж д а н с к и гIишлон хьалъяра программа кхоачашъеча доккха дахьа юкъедаьхьад Нохч-ГIалгIайн гIишлон управлеиен СССР МинистерствагIстроя Грозиеиски подразделеиеш. Духха цхьаьйгад Кхачан программа объекташ хьал а еш, лаьрхIачул ме- лиорации еча, энергетически гIишлон хьалъеча, проектийиндустре базан дегIаьхкулъаьча «Чечеиинсельстрой» треста, «Чечеиингушводстрой» гIишлон управлеие, «Грозиефтестрой» треста, Нохч-ГIалгIай цементии завода, Грозиеиски аьшшбетоиа конструкцией завода, «Аргуиведром» объединеие коллективаш, кхачар.

ЦхьайтаьлагIча, пятилетка цIерашка Нохч - ГIалгIайчен экономикаца дIаьхьаьчар хьалха цIаьхха ца кхаьчча боарамагIа йола каваложенеш — цIи миллиард гаргга сом.

КПСС XXVII съезда сийлеица иаьхьабахара церрга социалистически яьх боорманча гIишлонхоша, КПСС ЦК октябрьски (1985 ш.) Пленума решеиеша жоп а луш, исторически партийии документаша — КПСС Программа кердача редакце, КПСС Устава де могадеча хувцамий, шийталагIча пятилетка долча Кертерча лостаий проекташа деган урвоттадь бола ун дог тIишша ба уьх церан гIишлон хьалъяра программа хаиаь хьалха кхоачашъеларах, итташ эзаарш квадратии метрашца наха чубаха пIеиош, бIаьш моттигаш йола школаш, берий бешаиаш, иаитте хьаьйола объекташ эксплуатаце дIа а луш, хьиаьча къаьхегамца партийии форум хьаьелла ди белгалдоаьхкарчаьлларх, 1986 шера йолу планаш толаме кхоачашъера тешшиме хард йоллаергIиаьрах.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР МИННИСТРИЙ СОВЕТ

ДЕГ тIАРА БАРКАЛ

Сийлахь-йоккъачча Октябрьски Социалистически революце 68 шу дIаьрца дуьхьеннаь къаьхгачкхаьра, партийии, советски, общественни организацешца, предприятей, учреждеией, гIишлонашца оргаиизацей, колхозий, совхозий коллективашкара, Советски Эскарен-Флотен тIемаохшкара цIей дахьъьла дувнан а моаршал луш а дувнан, ваьхташ ихад Советски Союза Коммунистически партеца Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрийн Совета адресах.

Моаршал луш долча наьхаташ тIа белгалдоаьх Дьхсеио даьхьа историческеиа толамех советски наха доккхал деи яьлар, соцчаьлгIан хьалъеча кердa иьы а лаьхоиомически потенциал йиц ца иьхбеш къаьхега уьм кийча хилар, социализм эрганьхха тоаеча шоаиапара доагIа даьхьа лаца гIерташ уьх хилар. Уьм да партеи хьалхьеи барт бохаргбоацаш хилара, КПСС ленииски ниьь вай мехка боьлхой классо, колхозии ахархоца, хьаьхьа интеллигенце хьаьлоацаш хилара дола тешаа.

ХIаиа, КПСС XXVII съезд саина йола историческеи поарIаьм бола событи хулаш латтаеча хаиа къаьхегама коллективаца рапорташ тел къаьхегама оьсарле лаккъярâ, дикала хьакхамаш тоадалараьс, бехнокхамаш дисциплинеи чIоагIаьлларах.

Ю дерригача — парте решеиеш толаме кхоачашъергхилара, Даьхеи социально-иьономически деГIаьхар ситце лаьрхIача КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо оттаьлъа программии установий йийлеи тIа советски общество дIаьхо коммуиизмаца тIе гIорхIидара дола тешаа.

Моаршал луш долча наьхаташ тIа белгалдоаьх, Даьхеиарча, советски общества исторически хулаш хулча бехнокхамеча, КПСС Программа кердача редакцеи дерригача хьалъьга дувцийта оттадьча кьмдолча документашца хьоаргIойла КПСС XXVII съезд хьаелла ди гаргагIертача хана, хьалъьа вахара хьаьл тоадара, мехкан экономически потенциал чIоагIъьара, цун оборойни йиз латта беззача боарам тIа лоаттабага сфере парте хьалхьаика оттадь стратегически декхаран къаьстдеча керда толамаш дахара советски наьх йоьий дерригача иизаий дIадала лаьрхIа хиларх. Уьм тIийна ба, дерригача хьалъацца оттадь декхаран толаме кхоачашдергхилара, белгалдьаьла доаздоиГа иьарчаьлларах.

ЦIей даьхьала дувцаш наьхаташ иха иштта социалистически мехкий кулгалхоцца, иоммунистически, болхлой, революционно-демократически партешца, иьарчаьлларх, даьхьа мехкий правительствоца, паччахьалхеиий общественни деятелаца, къаьхгачкхаьра, иьарчаьлларх.

Сийлахь-йоккъачча Октябрьски социалистически революце 68 шу дIаьрца дуьхьеннаь къаьхгачкхаьра, паччахьалхеиий общественни деятелаца, къаьхгачкхаьстача гражданашца.

Моаршал луча наьхаташ тIа белгалдоаьх вай доттагIий раьза болаш хилар агрессивии иийй бехкагIа адамленна IогIаьлоацаблеиий тIема кхерам дIабаккъара, халхьий суверениттеи парГIатоиеи IаьхкуьдаЬча империализмана духьала, мацара да болитара, даьхта парГIатои социальии прогресси IаьлаьIьра советски халкъо доаттабеча кьонсама.

КПСС Центральии Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето дег тIара баркал оаг ерригача партийии, советски, общественни организацешта, къаьгачкхаьра коллективашца, Советски Эскарен Флотен тIемаохшта, социалистически мехкий кулгалхошта, коммунистически, болхлой, революционно-демократически партешца болаштеи, доаздоиГа даьхьа мехкий правительствоца, паччахьалхеиий общественни деятелаца, къаьхгачкхаьстача гражданашца.

Сийлахь-йоккъачча Октябрьски социалистически революце 68 шу дIаьрца дуьхьеннаь цIи советски халкъ по кердa тоаьмаш даьхьа ловш лаьцаш даьхарагIа.

СССР МИННИСТРИЙН СОВЕТ

М. С. ГОРБАЧЕВ ЖЕНЕВЕ ВАХАР

КПСС ЦК Генеральии секретарь М. С. Горбачев 18 ноябре Москвера дIаьхьар Женеве США президента Р. Рейганца вIашагIкхетара.

Лаккъеча боарамерча советско - америкаиски вIашгIкхетаре даькъа лацара М. С. Горбачевца бахача официальии наиа юкъе да КПСС ЦК Политбюро членаш, СССР кхача мехашцара ГIулакиий министр Э. А. Шеварднадзе, СССР кхача мехашцара гIулакиий министра хьалхара заместитель Г. М. Корниенко, США-ца СССР посол А. Ф. Добрынин, КПСС ЦК пропаганда Отдела заведующий А. Н. Яковлев, КПСС ЦК дуьнен халкъьшта юкъерча информацие Отдела заведующий Л. М. Замятин, КПСС ЦК Генеральии секретара помощниК А. М. Александров.

Аэропорте М. С. Горбачев наиаьхьаьхкъаьл бар КПСС ЦК Политбюро членаш Г. А. Алиев, В. И. Воротииков, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломеицев, В. М. Чебриков, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидаташ П. Н. Демичев, В. В. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, С. Л. Соколов, Н. В. Талызин, КПСС ЦК секретараш Б. Н. Ельцин, Л. Н. Зайков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, В. П. Никанов, К. В. Русаков, хьаьйола иоккъоштий.

Наиаьхьаьхкъаьлла хьаьрашта юкъе, бар СССР-е ханна поверенни бола США гIулакъашта — Р. Кокс; СССР-е Швейцаре ГIулакъашта — М. Фон Грюнигген.

(ТАСС).

М. С. ГОРБАЧЕВ ЖЕНЕВЕ КХАЧАР

18 ноябре Женеве кхьаьчар М. С. Горбачев.

Куантран яха аэропорт. Уьхаза воккха советски хьаьша хьаькхачча сийна хьаьлгIаьй СССР-ен Швейцарен байрахаьц.

11 сахьаьта 45 минутн йьлча Іохов советски аиИлайнер. Самолета тIара юкъе М. С. Горбачевца наькъаьвара вар Швейцарски конфедераце президент К. Фуглер. ВIашагIкхетаре даькъа лаьцар Швейцаре кхьча мехашцарча гIулакиий департамента начальника Д. Обера.

Наькъабахкхаьрца юкъе вар ВIашгIкхетаре СССР посол И. И. Ипполитов, ООН-ца Отделеиреч Женеверча дуьнен халкъьшта юкъерча кхьча организацешцарчеи СССР масеазара вИнал М. Д. Сытенко.

Везача советски хьаьшца моаршал хоатташ, К. Фуглера аьлар:

Марша воагIалла! Хьалкъьшта юкъерча ГIоагIаьча машарен вIашта дIа-хьа дуьхьеи сменагIа декхаьрен дуьхьа цун аьттув балар лов тхоиа.

Хьаьр президента Рейганен вIашагIкхетар тха мехка хулаш хилар тхоиа ГIоагIа сий долаиш Швейцаре традициони нейтралитетах тешаш хилярн да. Европа дела юкъе уллаш бола мохх тха бар хилаьрх тарра оаха кхоачашъю юкъарчала функци. Уьх тIехьаьчча 700 тIе парГIатача, нийсъо машара мутIаьха болча пьхха союз йолаш хьайоагIа Швейцарски конфедерацин. Тхона дег тIара ловр, халкъьшта мехкашта юкъерча биззаьча машара ГIулакиа юкъе тхоашхьара даькъа лоацца.

Женева, машара город, цунах даькъа дуьнеза а лаьнай дуьнен халкъьшта юкъерча лоархIамеча событей теш. ВIашн дагардар харца йола, «Йосиф Броз Тито» ГIулакиа дуьйина цIи хилярца йовзаш йола из уйла белгалъькхий 1955 шера июле йоккъийча ГIи держава Конференце. Оаха догдах, президента Рейганца хуррйолча переговорашца цу дикача традице хьона а гIо дара.

ХIаьта хIаиз, дуьнен шоллаГIа тIом чакхбаьиа шовзткъа шу дизача хана, тхона дика дагадоаГIа, советски халкъьшара боабаь ман 20 миллионаца лоархIаш хилар. Цудухьа цу баьхано ше хьаьхьох ихарамален дешашка хьаьстта фе хила везаиа. Цу тайнара зуламаш кхы нийсдалийта мегарддаи. Ше дуьнен тIа мел ьаькха за тIемеи машарен уйла еш иьаькхача сийлахь - воккхача эрсий писатела Лев Николаевич Толстоя ьаьзд. Церагца цIа а вонаго во а эшадулургдац, во эшадулургдац динга мара.

Дерригача эдамашца беза машар, парГIата, ехрамазе. Оаха догдах, оаш цхьана хьийгача кьих хьахинварца ерригача адамлен кдела дика аьлаиии ергхилара а массане а юкъарча машарта бодача наькъа тIара белгалонаш царех хуррхилара а.

Хьамсара Генеральии секретарь, мукъаба сона цIаьхха а швейцарски лаьттан тIа Хьога моаршал хатта. Дагадохийта пурам да сова, 1914 — 1917 шш. Владимир Ильич Ленин Швейцаре ваьхьалта, шуо сийлахь-йоккъий писателаш, поэташ, композиторашца тхаьца хьоьшлаГIа ихьлгеи шоаий произведеиеца тхоца дагабайнилеиа. Дуьккъа швейцарца а ншта шоай лар йитай шуо мехка культурен Іилман тайп-тайпарча доаькъошка, хIаьта цхьаьола ПIе хеза архитектурин произведеиеш хьаьий швейцарски зодчей проектаГIа. Дика хет сона, Женеве оаш ха йоккъехха юкъаГIа вай , мехкий хьаштацца дуьзаДеина. Дела дешаш дувца вай таро хуррхилар.

Тха ерригача уйлаш оаш шоай лоархIаме мисси кхоачашъеча хана Хьоцел президентца Рейганцен хуррйолча. Госпоиин Генеральии секретарь, цу гIулакиа Хьа чIоагIа тIа толам балар лов тхона.

Цул тIехьаьГIа кхамаьл дир М. С. Горбачева. Цо аьлар:

Хьамсара господин президент!

Хьамсара дамаии господаи!

Баркал хьона, г-н президент, тхоиа хоза кхамаьл дарГIа. Цо, аз кхетадаьчуьйлаГIаьгIаг вай мехаштен хьалкъештен юкъе этта гIулакхаш дика хилар.

Тхо ранза долаш довл Женева лаьтта. Цуьйн IалаьмаГте ловена городо бIаьнгреиеиа чулоацца хаиашца, дуьккъа хьаьшII баь тIаийбаьб просвещеии, прогресс, машар, парГIата бахьан кхоьсам доаттабеграш.

Дуьнен халкъьшта юкъе цхьана лелаДеча гIулакхий дуьккъа форумаш хулаш йола моттиг хиннай вай хана Женеваь.

Дуьнен халкъьшта юкъера гIулакхаш дег дегIаьнгIаьча Швейцаре лоаца даькъа дикна доккха хилийтара, шеко аз, ноьвхсотаа ду по лаьцачу массазарца нейтралитета статусо. Советски Союзо массаза а сий даьд, дерг а да цу статуса.

Уьх иьаькхача швейцарски правительство безаме раьза а хинна хеннай Женева Советски Союзен Америка ВIашагIкхийттача Штатийн кулгалхой вIашагIкхетаре моттиг яра. Цу вIашагIкхетаре дуьаца дезаш да дуьнен халкъьшта юкъерча дерригача гIулакхий дIаХоргдеш. Цуьйн тIийна хурйолча эттара доархIамеГIа доца дешаш. Эттара хьалха дуьнар да ду де йиш я цIаккха ца дьарчача тайпара дуьнен тIа дьарна сихдаь герз хьаелла социалра, из кердача сферашца дIа ца даржийтара. ЦIаьрни тIема кхерам дIаьлленна тIера дIабаккъара, мацара дIаХо йодача хана хулаш беркатте цхьана гIулакхаш леладелеи Іалшцара.

Советски Союзен Америка ВIашагIкхийттача - Штатийн халкъьшта, дуьнен мехкий халкъьшт дегдоахаш да женевски вIашагIкхетарах хьаьуьшдараш дика хиларга.

Аз тешам ду шоана тхоиа оагIоралла ер лоархIаме вIашагIкхетар ишта чакхдаьккха тхо гIертаргIилараьх.

ЦIаьхта а баркал оал аз хьона, г-н президент, уьх безаме вIашагIкхетарах.

Аэродромера мотоциклистий эскорто наькъа а воаьхьаьш ресиденциаьлла ваьда М. С. Горбачев. Уьхаза КПСС ЦК Генеральии секретарца М. С. Горбачевца дег тIара моаршал хаьнат Швейцарера советски уьреждеиеи балхаоца. Берагца эшаш ду. М. С. Горбачева хоза барал ьаьлар гIулакхаш ца бенгарца шийна наькъа бахнарГIа.

* * *

Швейцарски протоколера хьаькка делькъел тIехьаьГIа хилар КПСС ЦК Генеральии секретарца М. С. Горбачевца вIашагIкхетара официальии торжественни церемони.

Швейцарски правительство ва реиденце эдаиеца иьхье хьаьлъеГIа ер Советски Союзен Швейцарски конфедераце байрахаьц. Ниийсъ Іаоттаьл ер воиски подразделеии, хIаьта цун командира М. С. Горбачевца рапорт делар. Военни оркестро дьаькхар шийна а мехка паччахьалхеи гимнаш. М. С. Горбачевн, К. Фуглери швейцарски эскара бIухой стройна ьхьалхаьца гIолда чакхбаьлар. Советски кулгалхочо кулг ядир сийлахьа хьаьшII Книжка ТIа.

ВIашагIкхетара церемоне бар Э. А. Шеварднадзе, П. Обер, хьаьйола советски швейцарски официальии лица.

(ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи облсовпрофеи

Техника кийча хилийта

Надтеречни районна совхозий «Сельхозтехника» и», «Сельхозимени» предприятей, механизаторашца, инженерно - техиически болхлоша, КПСС XXVII съезда баха ма боаттIара наькъабахар духьа социалистически яьх а йоаранен, инициативца кхIаькхьий: 1986 шера кхаьжа деча балхашца ший ханнахьа а «Техника а йоттобаьлаьнен хий деттен техника» нийчье. ТIемаьца соцан тIа Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советон облсовпрофон могаьвий «кхаьжарча цхьаьтта» йоттобаьлаьнен хий деттен техника ший ханнахьа а «Техника а йоттобаьлаьнен хий деттен техника» нийчье. Надтеречни районна хьаьхьа-тамхона кхайкаьнь иниитиВа.

НГIАССР юрта боахама министерство, мелиорацен хин боахамен министерство, «Чечеиингушдорстроиц», «Чечеиингушводстроиц», «Гикаиорское» яха объединеиеш, «Госпомсельхоз ч е х и н к а», «Птицепром» яда трест, юрта боахама боллхой профсоюза обком, горисполкомаш, райисполкомаш, районии агропромышлеии объединеиеш, «Сельхозтехниген», «Сельхозхимен» яхача районии объединеиеш, колхозийн совхозийн кулгалхой дегхаьрийла ба Надтеречни района механизаторашца а санна мисте метте 1986 шера кхаьжа дерголча балхашца машинн-тракторин парк ший ханнахьа Іиеен кийчьеьла Іалшцар духьа социалистически яьх вIашгIехььаьннха.

IкхаьжкарА балхаш сихдеиаьча хана агрегатаца шийн сменагIа болх бедга Іалашцарца сидданза даргIад боахамашкарча курсашца, «Сельхозтехника» дешара - курсоИн комбинате, «Сельхозтехника» районна объединеиешкен, профессиональи училищашкен механизаторашца нийчьедга, Іалха хьаьхьам кхеБергбола хьаьла латта агротехнически агромелиоративии приемаш колхозхоштеи болхлоштеи Іомаелга.

«Сельхозтехника» предприятеца цин сменагIа болх бедга Іалашце, ремонта технологи эргийоаьхш тоаеи дин ад дIаьхьеи, болхлой къаьхегам вIашгIехьбанхкара процессиеиен методаш юкъехьаьа йоагIа.

ХIара колхозе, совхозе, «Сельхозтехника» предприятика» районна объединеиешкен, профессиональи училищашкен механизаторашца нийчьедга, Іалха хьаьхьам кхеБергбола хьаьла латта агротехнически агромелиоративии приемаш колхозхоштеи болхлоштеи Іомаелга.

«Сельхозтехника» предприятеца цин сменагIа болх бедга Іалашце, ремонта технологи эргийоаьхш тоаеи дин ад дIаьхьеи, болхлой къаьхегам вIашгIехьбанхкара процессиеиен методаш юкъехьаьа йоагIа.

ХIара колхозе, совхозе, «Сельхозтехника» предприятика» районна объединеиешкен, профессиональи училищашкен механизаторашца нийчьедга, Іалха хьаьхьам кхеБергбола хьаьла латта агротехнически агромелиоративии приемаш колхозхоштеи болхлоштеи Іомаелга.

Хь

Уж ба эггара хьалхара бараш

20 ноябре кхоьхтіа шу дуз «Грозненфта» болхлошта Къахьегама Цеча Байраха орденаш елча денз.

1925 шера Грозненски мехиадьлта промышленности дезду национализаци яь пхи шу дизара цІей. Из ди ТІаьхоачаш «Грозненфть» трестоь кхоачашЬулар партеь задани, донкхий толамаш дьхьедар. Дерригга 1855 дийнахьа Грознера болхлоІ класс дерригга кхаметтаотта-дь ца Іеш, кхьметтал мехиадьлта даькхара 13 процент тІехььлар тІом хьалхьарчу тапиталистически нормаел. Цу кхьа 453 миллион пут мехиадьлта даькхкар «Грозненфт».

Даьхенна хьалхашка грозненски мехиадьлтаькхиІа нарадгІийна донкхий гІулакхаш тернал а даь, партеи Советски правительстван лакха мах бир цар къахьегама толамий. 1926 шера 26 ноябре «бохабаь хиннА грозненсиЙ мехиадьлта боахам кхаметтаотта-ба а из гІулакх ВІашТІехьдоаккхчА а белгалдовларгІа» ССГА-ЦИК Президиумо Къахьегама Цеча Байраха орденаш елар 13 сата.Царна кечьа вар Горбашнича специалистоЙ цаІ вола «Грозненфт» начальника заместитель Н. И. Родненский а.

Из вар мехиадьлта доакхчаха промышленноста реконструкци яра инициаторех цаІ. ХІара деннара балхаш ший мелла дуьхьа дале а, Николай Ивановича дилла корабйогІлар творически балха эца ха. 1925 шу долалуш цо хьайбир нІоаьрга пасторгІум чуччаш бІех ца яьтара бола цхарал. Конструкци чоаднаре ца хиларга диллача Америке деш хиннА цхарал дингГІаьр цун эндоргтеш.

Родненскен кхьбаршен бохаргІа ниъаш ТІаьхийтар бахьан долаш 1929 шера керттерча даькъе чакхьлар Грозненски мехиадьлта промышленноста еш хиннА реконструкци. Кхетара метод цІеньь дІаьлькхьар нанатн бурене. Керда мехиадьлта-технически база шоллІаре а дувцаш, шин шерен ах шерен кхоачашйир «Грозненфт» объединенен хьалхара пятилетка. Из керда чоаттІа ловрхІаме кхьхьегама гІулакх карагІдаларех Ленина орден елар Н. И. Родненскена.

Г. ЕРЕЩЕНКО,
исторически Іилмий кандидат, ЧИИИСФ вонкхгаІа вола Іилман болхлоІ.

Ширдьнинча гІулаккхашца—лиъра къовсам

Вахарца товш доацар

«...Дин хаьр уйлаш дІаьхара нийса иннА — ваьха къахьегамен общественнаш хьинар айдар, царна просвещени ялар, керда советски обрядаш хьанхоллари шерра дІайоьрнаьрн».

(Советски Союза Коммунистически парте Программа кердача редакце проекта тІара).

Ширача замех хоьедисача воча хІамашца къовсам ца доаттабеча, советски вахара хьисанА йоІаш йола полиграфанда ца еш вай дисача моттиг, оасар ца деш йисача бешІ тІайола йоьарХаш сайна, гучадуьла доладу, халкъана зе деш дола гІулакхаш. Из деррига гучадоаккх Назранновски района юрташка хулача сходаша. ЦІоаІІа хала хеташ къахьегамхоца дуьв вахара юкъера уж дегаза хІамаш ДІадаза дезилгІа.

Дин авторитеташ да тхо яхочА наха дуьхьа хІамаш, харц хІамаш леладу, йоах къахьегамхоца. Иштта, соахка советски общественнаи организацеш дуьхьал йоллаш ца а кхайлагІа гула а луш ламазаш деш хьийзаб уж-город Назран хиннача дІаьхьайлча молитвенни цІагІа. Хьалха а бьаьна ца гІулакх леладеш хиннарашца малашб? Уж ба город Назран бахаш бола Б. Х. Евлоев, Б. Г. Оздоев, М. А. Мержоев. Ца хоьвш хиннаб уж шоаш законаш телхаделга? Хиннабца. Цудухьа законо ма яхьара, райисполкомерча административни комиссе ца наха гІоп техад, хІаьта из цІа районе коммунальни боахама управленена дІачудоннаЙ. Уж тайна, законаца товш доаца гІулакхаш леладаЙ Долакха-Юрта бахача И. Д. Даурбекова, Ш. Т. Шакриева, У. Гаракоева, кхьнар.

Іалаьмат эхь долаш хІама да ТІоЙ-Юрта вахача коммуниста А. Х. Хучиева леладаьр. Партийни билет кисА а делла. Жайнаш доахаш лийнаш из. ХІанз из партера а дІаьвьнчхаь. уж килоьзалаш лелаг йиш йоацаш а висав.

Цхьаболча наха леладеш кхы а зуламе гІулакхаш нІеинга дац вай вахаре. Цуморча тІехьаднсача гІулакхех а гІулакхаш мехкарий удабелга, Вай хана товш а мегаргдоацаш а дола уж гІулакхаш леладеш дуьхьа кагий наьх да Наьсарен районе. Цуморча нІрчачА гІулакхех доккха зуламаш доал. Из бахьан долаш МассагІа таьлет эттад Назрановски районе бахача наьха коашка. Масала, массеехь пу хьаьха Пхьаьлевьоний - Юрта ца йоагІаш йоІ йоДаьрах, шин коа тьаьет эттар. Царех цаІ вІалла бехи боацаш вола саг а вийна. Мехкарий удабар бахьан долаш наьхьта чубехкар Аушев Къурейша Руслан, Измайлов Солтамурада Мурса, Озиев Юсупа Мухьмад, Гайтукиев Аслана Руслан.

Уж тайна тІехьадиса гІулакхаш леладарах чубехка кхы а дуьхьа кагий наьх ба районе.

Районе массаеча дика дагалоаргІа дуьхьа ца йоацаш Сурхотгіа бахача Дана-наьхьан юкъе хинна доЙ, ЦигА цаІ велар, массеехь сага чов йир. Из бахьан долаш цхьабараш чубехкар. Иштта, ца ВІаш доца гера, іаьхьалга пІа ца луш леладар бахьан долаш, суд яь чувоелл юртсовета депутат хинна Аушев Мухьмад. МассагІа да ца, вай вахарца товш доаца хІамаш.

Цу дерригге хьахьонх идейно - политически, атеистически нхетам - луш къахьегамхой, кхьаьста кагий хьхедарах проблема районе хІанз а нра латташ хилар. ТІехьа ца тетташ из боах районе, идеологически активо, берригга къахьегамхоша бе безаш хилар.

Б. АБАДИЕВ.

КПСС XXVII съезда накъадолхаш

Ювцаш я КПСС Программа кердача редакце, КПСС Устава де могадеча хувцамий, Керттерча лостамий проекташ

ТАРОНАШ ЙОЛАШ Я

Докхча социальни маІан дола гІулакх лерхІ парте жилищни проблемах. 2000 шерага кхоачаш хІара советски дезал практически фуСамашца ІалашБергба, аьнна белгалдаьяьнхад съезда хьалхара документий проекташка. Цунца аІхха дувзаденна хургда-паччахьалкхен чоатІа цаха чубка цІеношІ дукхІа дукхаГІа хьалделга, цІеношІ діа-кхьа декъара лоаттабу тІаьхьожам чоатІебГІа. Кхьаьста дукхаГІа терко ергьа хьалдеш дола цІеношІ, наха парГІаІо а хургйолаш, дикаГІа хьалдайтара, комфортность лаьхаГІа, планировка дикаГІа йолаш уж хьалкхе ВІашТІехьдоаккхчА а белгалдоларгІа» ССГА-ЦИК Президиумо Къахьегама Цеча Байраха орденаш елар 13 сата.Царна кечьа вар Горбашнича специалистоЙ цаІ вола «Грозненфт» начальника заместитель Н. И. Родненский а.

Уж докхийна бехкташкамен дола ГІишлонхой декъараш хьадда белгалдаьхьа КПСС кердача Программа, Устава, Керттерча лостамий проекташ чулоацаш дикаГІа бовзийтара, ца хьакъьхьа шийна хетар, тІатоха лоор гуччахьа хьаалийтара, де могадеш дола хувцамаш юкъедахьара докхха кхетама болх йолабаьхьа оаха кхы тхоаЙ коллективча ГІишлонхошта юкъе. Оаха дика кхетаду мугІарча болхтеша еш йола предложеНеш КПСС арГІанарча XXVII съезде уж проекташ ювцача хана мел лоарХІаме хургьа. ХІана аьлча из наха, халкъа лоор доландаь.

11-ча ноябре тха коллективе, хІара марксизма-ленинизма дардий школера арГІанарча занятя. Пропагандиста Аксютин Иван Степанович, собеседник - яра хІинча чаккъьхьаьнна из. КІорарга чулоацаш болен хьалдан кьамаьл хиндар цига, ладурІаршца, мугІарча болхтоша де ГІишлонхошта ца ВІаш доКументаш, хІаранг, шийна хетачох дувцаш шоайла дагаьлаьнг, шоацца бахьхьа хета предложеЙеш елар.

КПСС Программа шоллаГІа дьаьхьа тІа: «КПСС-о хьинаре ГІо дерГІда халкъа тІаьхьожамах пІо ййбарг. Халкъа тІаьхьожама органашца къахьегамхоша бел бола болх дагар политически нхетам дахьбар, халкъа хьаьтташ доаккх, ГІулакх паччахьалкхен наьхьанца деладе Іамара, халкъа пуьхьа дер санна деладара лоарХІаме форма санна лоарХІ цо» ялаьчА пунктА тІатоха деза аьнна лаьрХІар ладурІаршца ер дешаш: **«Из кхоачашЬара залкъа тІаьхьожамА балха ма мотта дукхаГІа юкъеоза бер партеи хьахьегамен ветеранаш».**

Керда общество хьалхьа советски халкъа карагІдуьла исторически хІамаш. Сийлахь - бонкхача Дайменкх ГІеси ГІа йьхка котадо, мохк социально - экономиче а ГІо даьхье тІехь-тІехьа чІоаІаГІа ГІа дегІаахар дуьен хІаьтта хьаьрча арене Совет Союз ешаш йола бІаьрг, лакхъаЙ. Коммунистически парте ГІулакхашца аІхха дувзаденна долта дІаьхьа хета коммунистическа, болхлоша. Цунца цхьаьна царна бакъьхьа хет паччахьалкхенн дисциплина чІоаГІечА бІаьхьожама пІо ййбарг. Халкъа аЙбича, хІана аьлча, парте мугІарчаша хІанз а нийсу цхьаькхиа инициатива йоаца, шийна боаГІа. Из ГІулакх ца ловш бола нах. ЦудухьА тха коммунисташа лаьрхІар «ЦхьаькхА партийни организаци, цхьаькха болх до виса йиш яц ГІалъоаьмА ловпаШ», ялача пунктА. **«ХІаьта иштта КПСС Уставон ССР Союза законашен дагар телхадерийн чоатІа бехк ца беш»** яха дешаш тІатоха деза, аьнна.

Нах да ергга социально-экономически прогресс дегІайоаьлаш, цудухьа лаьхьа хила деза хІаранг бехкткхам, хІаранг дог лаза деза шийна ГІадилла ГІулакх дезаш, дикеш кхоачашдарах. Цох хьаьрг дуьхьаГІа, дІадодар кІезнагІа хулгах.

КПСС XXVII съезда сийленца накъаьхьара ГІаийца донкхий социалистически декъараш дизза, кхоачашдара бІубенна къахьегаш я тха коллектив. Иттг бетта план массехь оІан хьалха кхоачашъьяй оаха. Из толам боаккхача хьаьста белгалъяьнна Р. Давлетукаева, П. Черепнин, Н. Евлоев, кхьбараш нерте латта бригадаш.

Б. ТОЛДИЕВ,
ПМК-105 профкома председатель.

МИШТА КХЕТАДЕ ДЕЗА?

Н. Анисимова ЦІерагІча Новогрозненски мехиадьлта чакхдоахача заводе наталиазторин установкаш ца ювцаш цолхг хІилиІгІара лаьрхІа я хІанз хьалъеш латта установка.

Уж шера 9 бетта 450 эзар сом маьха балхаш да дечача генподрядчика «ГрозНефтехимремстрой» тресто 178 эзар сома маьха мара болх баььаш цига. Дукха ХІана дагаьр октябрь бетта а ХІинад из иштта? Проектни - сметни документаше ГІа реконструкци «ГІах дуьне я практически керда ГІишло я хьалъеш ца. Кристализаторин отделенен оаІ ца объектах.

ХІанзалца субподрядчиех цхьаьнне, «Кавалектромонтаж» треста чуйоаГІача монтажни управление бытовой корпуса электромонтажни балхаш йистедаьха ГІишлонхошта. Оаха дика кхетаду мугІарчаша болхтеша еш йола предложеНеш КПСС арГІанарча XXVII съезде уж проекташ ювцача хана мел лоарХІаме хургьа. ХІана аьлча из наха, халкъа лоор доландаь.

11-ча ноябре тха коллективе, хІара марксизма-ленинизма дардий школера арГІанарча занятя. Пропагандиста Аксютин Иван Степанович, собеседник - яра хІинча чаккъьхьаьнна из. КІорарга чулоацаш болен хьалдан кьамаьл хиндар цига, ладурІаршца, мугІарча болхтоша де ГІишлонхошта. Оаха дика кхетаду мугІарча болхтеша еш йола предложеНеш КПСС арГІанарча XXVII съезде уж проекташ ювцача хана мел лоарХІаме хургьа. ХІана аьлча из наха, халкъа лоор доландаь.

Кхьаьста организацеЙ бехкагІа дар сен дувцаргда дуьхьал объединене службашШ ювцаш а цу гІулакхаш дукха дог лаьаш ца хилча. Масала, комплекташе отдела хьанна маш «ВнешнеМаш» уьхьаа ГІоаГІа эпаш йола шиъ ЦІ хьаьйта. Цудухьа фильтрашца монтаж яра балхаш юкъагІдьаьнна. Шоай деларгда «единенна» «ГрозненфтеоргсинтезА» объединенерча капитально ГІишлош хьаьйтара отдела кулгалхошта а. Из иштта деше мишта кхетаде доагІа ГІишло хьалъеча хьоажде деза ахчА баьрчача шера цо ТІехьадьаьхьха хилар? Проектносметни документаш во отдадарах дуьхьа: технически дешаш ювстадеш ВІашТІехьдоаккхчА дус.

1986 — 1990 шерашка а 2000 шерага хьаччалца йолча юкъа а ССР экономически социальни дегІайоаьлара Керттерча лостамий йолча проекта IX разделе аьннад: «ГІишлонмонтажни организацеЙ йоихкагІа яра, сов йола управление аьеньаш ДІаьхьа ДІеберабаьхь ниъ ДІаХобаьхьа, ГІишлонг - монтажни тресташ дукхагІа шоай мунъагІа йинта а мощносташ а объекташ шоай ханнаьхьа боаГІ ца йоЛаьлийтара, боахама гІулакхех хьахулараш тодара хьаьхьара цар бехткхам айбе а. Цунна тІатеаьхьа бакъьхьа хетар сона ер дешаш: **«ХІара къахьегама коллективна паччахьалкхен план кхоачашъяра дола закон санна хиланза дарДодаца хІама а хинна дІаоттадодаца заказчикашта, ГІишлонхошта, снабженцашта юкъе айІаха бувзаьмаш хулга, царех хІаранг ший декъараш йиллача ханен диззин кхоачашдердола гІулакх делГа».**

Лаьхе дийца уж дерригга кхоачамбоацараш хилдараХ тахан гуш да 1985 шера йолча ПланоЙ заданех трестоь лоарХІаергйоацилгА.

ХІанз вай юкъа объект хьалъеча дуьхьа нахи техникеЙ я дакъа лоацаш. Бакъда, къахьегам лерттІа ВІашТІехьа ца баккхарех бІзза вайда эцац цу мел доачох.

Цу дерригнех лерттІа уйла йича цхьаьн хІамах целовоал: ца йоацаш ца хиларах дагара Іонадаш я завод, баьхьда, из арахецаргйола объектоьл хьалъеш лиьхара дуьхьа сагота баг цун а объединене а кулгалхой. Мишта кхетаде деза из?

З. АЮБОВ.

ВАЙНА МАШАР ЭШ

БоагІа яхаш империалисташа дувцачох мала тешаргва.

ТІема кхерам США хьаьнъал доацача политикех хьаБоагІа. Вай дац Европе ракеташ оттае ДІадоладаьрш, герз космосе хьалдаьхьа ГІертарш.

Программа тІа да ухх тайнара дешаш «ТІом ца хьайта, адамле катастрофа ца хулийташ лорае йиш я. Цох лаТ социализма, вай планета дерригча прогресивни машара тІехьа латтаа низий исторически декхар». «Низий» яхача деша тІехьа **«ХІара общественни группа, хІара саго»** яха дешаш тІатехача бакъьхьа хетар сона.

Кхачан программа кхоачашъеча доккхагІа даьха ювкъедахьа вІашТІехьдарга ІилМа - технически прогресс да ма деххара юртбоаХан индустриальни ларда тІа баккхаро, кагий нахи механарийн юртарча балхаШта дуьхьаГІа юкъеозаро, «Парте социальни политика» яхача Программа кхоалаГІа а раздела юкъейІаьхьа бакъьхьа хетар сона керда пункт: **«Парте бокхча тергам тІаБохийтарга юртбоаХаме кьона кадраш дІаЧоаІІГІьяра, цар хьел - таро тоярра, царга творчески къахьега йиш хилийтара».**

С. МУРГУСТОВ,
«Малгобекский» яхача комсаш лелаеча совхоза болхло, Парте а, къахьегама а, тІема а ветеран.

Малгобоелн - Казахстанеен область. Алтая кхерий - ловмашта юхьх. Ульбан Иртышин яха доаман хиш вІашагІіхкетача улл областа центр Усть-Каменогорск. Гаьнарча мотт тиге улла Покхха йоаца уеаЙ ГІ горгоьрн хиннача Усть-Каменогорскех йокхха индустриальни- Іилман, культурни центр хиннаЙ Советски Іаьдал латтана шерашка.

ХІанз цу города керттера хІама да бог бола металлургИ. Уьлаза болх беш я свинцово-цинковни, житаново-магниевв комбинаташ, машинаш ю предприятеш, боС болча металлургена эца оборудованн еш йола заводаш.

СУРТА ТІА: Усть-Каменогорскера Иртышца Набережни,
А. КУЗЛЯРИНСКЕН
В. МЕДВЕДЕВЕН.сурт.
ТАСС фотохроника.

ТІЕМАХОЙ ГОВЗАЛ ЛАКХЪЕШ БА

ТІемеен политически кийчо еча доахача тІеХ дикача толамашца. ЦІаьмбаьхьенаЙ шоай цІейна ТІеча байраха Прикарпатски ТІема округа тІемахОй-ракетчикашца. Классашкен тренажерашцен, Іомаьчуча - арменашца а политоашца а эргайоахаш тоаю тІемахоца шоай тІемахой говзал, Іомаду котбувлара дола Іилма.

ТІемахоша - ракетчикаша хьинаре дакъа доац «КПСС XXVII съезда — тха уларин тІема кийчо яра къахьегамА» яхача деннаэгІа яьржача социалистически яхьх.

СУРТА ТІА: хьалха латта механик-водитель Афонин Александр.

В. ПЕСЛЯКА сурт.
ТАСС фотохроника.

●ТАХАН—РАКЕТНИ БІУНИ АРТИЛЛЕРЕИ ДИ

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ

19 ноябре белгалдоаннх советски халкъоан цун Герзашцарча Низашцен Ранетни бІуни артиллереи Ди. Из цІей хьхилара бахьан да ши исторически событи. 1942 шера 19 ноябре йолаелар тІом ССР а ергІнача антифашистски коалицена а ГІойле йолча оагІоарьха лостабеш хувцам бах Сталинграда йохке хинна ЦІеча Эскара контрнаступленин. ДІаьхьо йир из пхийтта эзар йоихкача тоца, миномета, реактивни артиллере установка нИз болча капонада. ТІом сеца чул тІехьаГІаьнна ниИсвет: 1939 ш. сентябре денз 1945 шера апрелага ккаччалца йолча хана фашистски ГІермане арахийнай 320 эзар гарта йоккха топи 79 эзар минометаи. Тоаенний артиллере дикал: совбаьнна гаьна яхара низ, тІема кхоачаша низ, цун пхо бронех чакхбалара таро. ТІехьхьараяр, масала, пхезза лакхьенай. Кхьаьста белгалданнха доаІа эскарга дуьхьа принципиально кердА низ бола гера - ракетни артиллери ниъаьх хилар. ХІаьта советски артиллеристий турпалалон кьоначчалон массехнаьза алсамбоаьзар фашистски агрессорашца ужарбаьхьаш хиннача артиллерен ракетни установкаЙн ударни низ.

Лаьха мах бир партеи правительствАн тІом лаьттача шерашка артиллеристаша гойтача деналерча ГІулакхий — 1600 совгІа ца царна юкъе Советски Союза Турпал яха лаьхха цІи енна саг. 1600 эзаренна еннаЙ ордеНаш майдалгаш. 5000 совгІа да гвардейски яха сий дола цІи енна артиллерийски даьхьеи соединении.

ТІом сеца 40 шу даьннаЙ. Аьма ца дерригча мАрщача шерашка США керте а йолаш долча эггара реакционнеГІа долча исперналистически низаша кхы а ккохьа деш долча чоалханеча хьалашка, цкъаза эккхар а кхерам болаш болча дуьнен халкъаШта юкъерча лоаттамех даьх аданаш. ПІеІьалаиза ДІ йоккхий топаш. Советски Союзан кхьча машар хьаштдолча мехкаштен дуьхьал «пийла тІом» цар боаржабоча, атомни бомбаца шантаж е болабелча, цун тІехьаГІа болабелар «перншингашен» тхьамаш долча ракеташцен кхераде, хІаьта хІанз кооперативна-технически ГІулакхаш дара дола ракетни герз. ЭрГаЙоахаш тоаю тІема ара моастаГІчунна воХаеви хІана тохара эффективни средство йола ствольни артиллерия а. ХІанзарча хаьарча артиллерийски система баШхало я йоккха маневренность, гаьна тоха йиш йолаш хилар, нийса кхетар, Бустам боацаш лакхьенай ПВО, Фегарча-ТІема Низий, Форда ГІарча ТІема Флота бІуя ракетни артиллерийски комплексий ТІема тароНаш.

Амма ший тІема низаца цхьаькха а кхераве ГІерташ яц Советски Союз. Из цІаьхха а баьнду КПСС Программа кердача редакце проекто. «СССР, — аьннад цу тІа, — цхьаьна а мехкдехкерамзленна ТІанкуВдаш яц, из Малхбузехьа е Малхбоалехьа хуле а. Цо цхьаьнгена а кхерам ТІатувсаш, цхьаьна а наччахьалкхенца ъовсаЙна ГІерташ, дерригча мехкашца машаре яха ловш я».

Советски Союзо ше цхьаьнне деккар ТІаийнЙ ядерни герз ХІалгІарГІа. ДІа да тоха, йоаЙ из герз доаДача а шоай территоре тІа кхьча мехкий цу тайпарча герзА дислоцированн да ечА а мехкашта дуьхьала цунах пайда да эца. Цо ше цхьаьнне кхайкадьаЙ 6 августа денз моллаГІча ядерни лелхамашта мортаГІ ювкъедаЛаьь хилар. Дуьхьа ха йоаццаШ оттаьЙ мехкда нинциативаш. Цар керттерча чулоацамах дийдар КПСС ЦК Генеральни секретаря М. С. Горбачева ше визитаГІа Франце вахача хана. КъоастТадаь аьлча, предложенеш ЙЙ ударни космически герз диоза деккарен цхьаьнне территоре тІара шоллаГІчуна территоре тІа хьоачаш дола СССР а США а ергІнарча герзаш ювдаен боллаш, 50 процент хІеЗидарен хьахьехьа.

Ракетни йолчи артиллерен тІема ниъа хоадамбеш йола фактор я вай тІемахой — салтечунгарга дема ниаралаГІа ккаччалца баРаш. Царга деннА гера тешаметча бе да. Из цар цІаьхха а хьагойт КПСС XXVII съезда сийленца накъаьхара яьржача яьхьх. ТІехььарча хана хиннача ученех, Іомаьрцуш ракеташ ахийтарах, кхийнача йоккхий топех дукхагІа яраш эггара лаккерча баллах чакхьларо.

Шоай деккар тешшаме хьоачашдеш болча ТІемахоца — ракетчикаша артиллеристаца да мел дезар ну оаЙаш долучА тайпара, молхха ГІеЙьа Іоаттадара. Эскарен флотен берригга тІемахой а санна, уж даим ха тІа ба, кийча ба моллаГІча минуте социализмана карагІдьаьнарш, машара ГІулакх лораде.

Г. ПЕРЕДЕЛЬСКИЙ,
артиллере маршал.
(АПН).

ТОЛАМЕ ЧАКХЪЯКХА ЯТИЛЕТКА!

Социалистически яхьа оагIув

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГА ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Сийлахь-боккха Октябра цIийца кердача кхьекъгама толамашца накъабакъар Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхой, КПСС XXVI съездан цул тIекъаргIа хинача КПСС ЦК Пленумийн решеншо кхоачаш а еш, КПСС XXVII съезда сийленца накъабахара, пятилетка толаме кхоачашъяра хиора социалистически яхь йоаржа-кьа. Нохч-ГIалгIайчен промышленносто болхлоша хаза хьалха кхоачашъ-ла продукци мехала дукхаГIолла ладеца арахьчарен 1985 шера итт беттаг программа.

Еррига республика хьанийца 1985 шера итт беттаг заданеел еоагIа-мехала яьккхий 23 миллион соагIа соман мехьа продукци.

Электроэнерги, мехидаьттаг, газ, электрофотохимически аппараташ, трансформаторин подстанцеш, трансформаторин приборашкаш, мехкашхьу, цу дьакъе херх хьокха хьоаг, вIашагIехетта ашшаьстоху конструкцеш сатхалацан, кхачаш промышленноста дукхаза товаршца арахецара планашца кхоачашъьйай.

Продукци мехьала янхара планашца кхоачаш а еш, дукхаза предприятей коллективашца, беттагара беттаг производства темпашца деГIа а кхувашца, дукхагIа хулийт, арахецца продукци. Соахка уьх хана хиначуьл дукхагIа продукци арахецъ «Промавтоматика» НПО опытни заводе — 18 процент, Гудермесси медицински инструментий заводе — 7 процент, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводе — 7 процент, Карабулакси химически реагентий заводе— 13 процент, Шалински мехлесхозе — 10 процент, Грозненски кондитерски фабрике — 17 процент, духа комбинате, — 11 процент, нхы цIахьолча предприятеша а дукхагIа хиннай арахеца продукци.

Цу промышленнийца предприятеша а кхычхьа а арахеца продукци тIакхиттай бизза чурча таронех пайда иIбарх, керда хоше посташ юкъе а ше, кхувашца, аьлча дикагIа пайда иIбаьй машинеш оборудованеш, материальни къахьегамен ресурсех.

Продукцена поставкашца яра планашца толаме кхоачашъю республикерча дукхача промышленни предприятей коллективашца. Цаг-бахача итт беттаг итогех продукцена поставкашца яра планашца толаме кхоачашъьйай «Грозснефть», «Севкавнефтегазпереработка», СССР 60 шу дизара цIеригIа «Оргтехника» производственни объединеений, «Промавтоматика» НПО опытни, электротехнически, бухгалтерски медицински инструментий, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни, Грозненски ремонтно-механически, Грозненски экспериментально-механически, Карабулакси химически реагентий заводий, кхыча коллективашца.

Партен правительствен решенеш кхоачаш а еш, бахача наьха хьаннаш ца хилийтаг, цу дикагIа кхоачашдара республикерча промышленни предприятей коллективашца чIоагIа йоаьхо ший хьалха яьш товаршца дикагIа ший ницкъ а хецара, цу дьакъе культурно-бытовой гIулакхаштен коа-карчен эшараш а долаш. Индустре болхлой керттера дикхар а хинна дIаагIа, яьш товаршца дукхагIа арахецIагIа, цар ассортиментш шерьелга, уж дикагIа хулийтлаца.

Еррига республика хьайийца уж товаршца арахецара итт беттаг планашца 100,7 процент кхоачашъьйай. Хьалха эша товаршца арахецара планашца тIекхоачашъьйай «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединеен, ГI. Ахриса цIеригIа «Электроинструмент» заводе, «Чеченгиндустройматериалы» производственни объединеен, Назрановски трикотажни фабрика, Грозненски кондитерски фабрика, духа комбината, «Чечинг-консервпром» производственни объединеен, ахча продуктай производственни объединеен хьуп болаьхна министерствена мехьсехозаша, кхычар.

1984 шера уьх хана хиначул дукхагIа хьалха эша товаршца арахецца «Оргтехника» производственни объединеен — 10 процент, «Пластополимер» ОНПО Грозненски филиале — 27 процент, «Чеченгиндустройматериалы» производственни объединеен — 9 процент, Грозненски кондитерски фабрике — 8 процент, «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни заводе — 19 процент.

ДIадахача шера итт беттаг арахецца ший 6 процент дукхагIа арахецца чухьяьхьа дувхаду пазата барккъаш, швейни изделеш — 11 процент, колбасни изделеш — 4 процент, мерзача шуриг продукци — 5 процент, консервеш — 7 процент, кондитерски изделеш — 12 процент, макаронни изделеш — 6 процент, минеральни хий — 7 процент.

Из иштта дале а, итогаца хьахьокхачох, дукхаха бригадаша, участкаша, предприятеша хьанаре кхьа а хьеташ, боагIаца, боарамагIа болх баьбан.

Планаш тIаийца дехкарашца кхоачаш а ца деш, тIекхаьеш участкаш, цехаш, производствеш, кхьметтел предприятеш йолаш я республике. Цхьайолча предприятеша кхоачашъьйаш продукци мехьала янхара 1985 шера итт беттаг планашца. Царех я «Пищемаш», биохимически, цементни, шенаг доаккха, «Ачалуки» яз мтгенералан хий ду, «Серпоховский» минеральни хий ду заводаш, швейни, художественни промыслай, прядильно-ткацни производственни объединеен, Грозненски кожгIирс бу фабрика.

Цар а кхыча а предприятеша уьх шера итт беттаг ца луш йисей 11,3 миллион соман мехьа продукци. Цхьаьолча предприятеш тIекъайийсар бахьан долаш хьалха боахамгга дIа ца тIехачаш йисай дикна дукха мехьалаш а аппаратура, механизированни гIишлон-монтажни инструмент, ардаих, фаттан хьекха шпон, етта кирпишк, цемент, яьтачех кхачаш промышленноста цхьаьолча изделеш.

Республикна производственни коллективашца йокхий тарохьш я кхьаьгагаш оьсарлен юкъарчча производственна эффективности лаккъяра. Еррига республика хьайийца кхьаьгагаш оьсарлен юкъарчча 1983 шера итт беттга планан 100,6 процент кхоачашъьйай, цу дьакъе союзни доалахьачча предприятеша — 100,3 процентн республикански показателярчар — 101,5 процентн.

Уьх шера, итт беттга цу хьокхама план кхоачаш ца еш йисай «Пищемаш», ГI. Ахриева цIеригIа «Электроинструмент», «Трансмаш», биохимически, цементни, Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене. Грозненски ашшкабетона конструкцей заводий, советски мехлесхоза, Грозненски кожгIирс беча фабрика, Октябрьски консервни завода, «Металлотара» завода, кхыча предприятей коллективашца.

ХIара болхлочоа дIалаьрхIача 1984 шера итт беттга хиначул кхьаьсгама оьсарлен лаккъяьнгай уьх шера цу дьакъе культурно-бытовой гIулакхаштен коа-карчен эшараш а долаш. Индустре болхлой керттера дикхар а хинна дIаагIа, яьш товаршца дукхагIа арахецIагIа, цар ассортиментш шерьелга, уж дикагIа хулийтлаца.

Еррига республика хьайийца уьх товаршца арахецара итт беттаг планашца 100,7 процент кхоачашъьйай. Хьалха эша товаршца арахецара планашца тIекхоачашъьйай «Оргтехника» яхача Грозненски производственни объединеен, ГI. Ахриса цIеригIа «Электроинструмент» заводе, «Чеченгиндустройматериалы» производственни объединеен, Назрановски трикотажни фабрика, Грозненски кондитерски фабрика, духа комбината, «Чечинг-консервпром» производственни объединеен, ахча продуктай производственни объединеен хьуп болаьхна министерствена мехьсехозаша, кхычар.

1984 шера уьх хана хиначул дукхагIа хьалха эша товаршца арахецца «Оргтехника» производственни объединеен — 10 процент, «Пластополимер» ОНПО Грозненски филиале — 27 процент, «Чеченгиндустройматериалы» производственни объединеен — 9 процент, Грозненски кондитерски фабрике — 8 процент, «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни заводе — 19 процент.

ДIадахача шера итт беттга ца накъахьар.

Грозненски ремонтно - механически завода газоэлектросварщицкий бригадаца юкъе эгIара дикагIа лоарХIачарех я Мурдалов Увайс Удевич керте латтар. Цо рапорт деннад цхьаьйайтаГIа пятилетка план кхоачашъярах. Хьаьта балха тIа брак ницъаллийтац. ОтIа болхлой тIаьхьожам боацаш кхъьегаш я бригада.

Социалистически дехкарашца тIехоачашъящаш яхье хьалха латтаеш хиларца белгалбаьнна ба газоэлектросварщикашца, коммунистически кхъьегагаш ударникашца И. Максимец, О. Наконечний, А. Айдаев, кхмбираш.

СУРТА ТIА: (ьардехьара аьттехьа) газоэлектросварщикаш А. Айдаев, О. Наконечний, И. Максимец, бригадир У. Мурдалов.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦхьайтаелагIа пятилетка план ханал хьалха кхоачаш я еш, парте арГIаларчча XXVII-съезда сийленца накъабахара дикнарг дехкарашца тIаийца. Назрановски трикотажни фабрика бIаьй болча болхлочоа. Цаьна юкъе ньрчача социалистически яхьеДаим хьалха латтаеш я хIамашца тергар Аушева Мотя. Ше теташ дола барккъаш дикеи тIехдикеи мара аца хулийтаеш, цхьаьнца смена дIаяхийтаеш цо.

СУРТА ТIА: хIамашца тергар М. Аушева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Пайдане опыт!

МАССАЗА А ЭШИЙ АХАРХОЧОА СЕЯЛКА?

(СУНЖЕНСКИ РАЙОНЕРЧА «ПУТЬ К КОММУНИ ЗМУ» ЯХАЧА КОЛХОЗА ПРЕДСЕДАТЕЛА Ю. Я. ЗИБОРОВА ДУВЦ)

Опыт йолча ахархочо, агрономо Н. Островна цхьаьавлар: «Кердадар — из дика диндаь къьмарадар да, оаГIвай дьыша хьалха бера дIатесоца ма хиннадий. ДIадуьйф. Бакъдар аьлча. къьмарда опыт кердачунца конкьекхьаьш еза — хIанзарча. Иллманей техникаеран карагIадьхьарца цхьаьна тIер а еш. Лоаьлча аьлча, цо предложени елар ялаташ дIадувча хана удоренеш дIатувсача «I-РМГ-4» яхача цхьаьн агрегатах пайда ецаьнна. Ший предложени бакъъяра цо белгалъяьккхар лаьрхIа долча литература тIа йийца ваII мехкеи довзоЙ дехьарчеи хьалха латтача лаьтта леладерий опыт.

Из предложени практике чакхъьяьхха лаьрхIар П. Кусмачева кулгалдеча тха цхьоьлагIа механизированни отрядца коллективно. ХьалхарчIе а дIаагIра аз — толам барбо-тах башха теша а ца тешаш. Хьаьта а де хIама дацар — халача хьалашца дIаде дезаш дIа ГIийрг ялаташ.

Опыта лаьрхIа хьакъоастаГIир вIашагIъодачА винар кIинн фу «I-РМГ-4» яхача агрегатаца дIадийна (нийсаГIа аьчча — дIатесца) 30 гектар йола кха. Хьаьта лаьттах дахийтар из «ЛДГ-5» яхача лущилкина новкъостаца. Тхона хиттачул а дикагIа (нийлхеи листен доацаш) дижар лаьтта фу, кIоаргала боарам а гIаьхьха болаш. ТIаькха, гурахь бу мукх ца тайпара дIабе йолаеларг П. Кусмачева отряд — сихен дикеи, массе а хIаманн чIоагIга кхоа а беш.

Ахархой болх чIоагIга эуьра тха кхоаларIа мехотрядерчу механизатораша а, Цу керчуьн бе боагIаца тайпара мах а баь, цар а иштта юкъедиьхар из, Цу тайпара, хоза эттача ханах, цхьаькха а минут йоа ца еш, пхе дийнахьеш ах дийнаьсьен болх беь 600 гектара тIа дIадийна даьккхар цар ридат. Агрегата балха оьсарле 90 гектарал тIехьаьлар, вешта аьлча, цхьаьн сеялкаца цыз хинначул иттаза лаккхаГIа хиларг. Цу хана удоренеш дIа-хьа тувсарашца кIинн, шаьлхьа, йолчу гурахь ги чудоккара толаме пайда иIбар шоза-шоззя иIдуча автосамоскалеш. Цунца чакхъьлаьр ялаташ дIадийна цинст, оьсарле боаца, куп-ваьрара хала кхьаьсгаш тергал юкъера а боаккхаш.

Тха специалистаца, Н. Островна предложени шоаш юкъъьхоча хана ийса учет дедайора доллача хIамаш. Оьлаш ма дарра, вIалла лоаьлаш бен аьнна хетачуьн а, ТIаькха юха? ХIара гектара тIа дIатессача - гин боарам массазарчуьл шоозза хIана бакдар аьнна кIезнгIно массаза а лелабоьчунца нийсбичь.

Ялат дIаделеьна лаьттанна из йоаь а обработка вIалла я а лиьар механизатораша. ТIеХьаьГIа фу кхайлъдоаккхаш токхаеча лущилкинашца байтар на болх цхьаьн ханна.

Фу хурд-хьоГI яхаш садуьйф бер берригаш а— кулгалхойн механизаторашца. Кьайла сеяна хьоргда из — кердачох, прогрессивнийчох ца тешаш хиннарашца я корабир, Кхераш юкъе ца боаккхаш а дисанзар ГулдаГIа. Баьккъа, берригаш а бийшар, аз-м аргдар, дIадеиьхьар эЙыргаш цхьатарга тIадаьнначул тIехьаГIа. Сихха чIоагIогга эЙыргий оьн, дика дегIдоагIар, лордаш хийнар. Цо тIадогIар экспериментеи еча дахьа лоацаш мел хиннарашца. Цаьн де ресаьн дIа-хIаьт дацар сатохиргеи хьувъкъм чуэйцалца сабар делтеи марра. Хьаьта из дика хурГолга дIаьстаи юхьаьн дезе хоаш дар. Хила а хилар, лаьтта леладеранца кердадар майрра юкъеьхьоШ, ГIулакх творчески леладеш эЙыйта кха шоолочоца юхаметта а отгадеш. ЦхьоаларIа мехотрядца, коллективно кердача тайпара дIайийнча 400 гектарах кIаранг тIара юкъера лаьрхIача 39,4 центнер ялат гуЙдир, вешта аьлча колхозе юкъера лаьрхIача гуЙдаьчул 3,4 центнер дукхагIа, Кхм а IоагIаргIа тIадвиргаш цхьаьлхха хIамо — дIатессача гин боарам эггара кIезнигагIа хинна, вешта аьлча хIара гектара тIа 140 килограмм е 3,5 миллион фийг тессача участкашкара 46 центнер ЙЙлар. Уьхха а, оаЙаш ма дарра, совдар эшаш дац.

ЛоаьрхIамаш ду ха хьаГIа-отгадеш. Масаза, дIайийнча цхьаьн гектарга дIаЙаьхьа кхаьстаеш 0,024 саг-ан хилар. Массаза а санна сеялкаца ялат дIадийна бодан хиннача 3,4 центнер дукхагIа, Кхм а IоагIаргIа тIадвиргаш ца меттIа 2,3 килограмм маргхиланаьр. Цу тIа а кулгалца вIаЙаьн болх бе ца бесаьн чуэйцалца фу удоренеш дIа-ьхьа тувсарашца.

Цу тайпара, вайна шаьра бIаргагу, керда способ дукха а пайданачIа хилар. Цу совхозашца предприятегара из дIаоацаш, хIаьта IаЙ барда дIаийнбе заводо арахецца продукце боарам 30 процент гергга дохделлаш.

— Растворителий юх оаха дIаькъаЙлаЙ цо болх беча хана ацетон, бутанол, кхыйла продукци хьеш хьаьжаГташ боа барда бахьа мотти ца хилар оьхьеи долаш, — дуьй завода партбюро секретара Морозовас. — Цхьаьна санна хьалха из барда оаха Шолжа чу ухийташ хиннабале, хIанз из могош даь. ХIара дийнахьь-буьи нехо болх беча хьаьхьастаеш хинна бIаьш тоннаш барда дIаоттаеш ца Iалашъьь мотти ца тха. ТIаькха аьхьи а гурахьь а колхозашца беш дIаькъайла латтаеш я растворителаш арахецца цех. Из бахьан долаш заводо арахецца продукце боарам 30 процент гергга дохделлаш.

— Растворителий юх оаха дIаькъаЙлаЙ цо болх беча хана ацетон, бутанол, кхыйла продукци хьеш хьаьжаГташ боа барда бахьа мотти ца хилар оьхьеи долаш, — дуьй завода партбюро секретара Морозовас. — Цхьаьна санна хьалха из барда оаха Шолжа чу ухийташ хиннабале, хIанз из могош даь. ХIара дийнахьь-буьи нехо болх беча хьаьхьастаеш хинна бIаьш тоннаш барда дIаоттаеш ца Iалашъьь мотти ца тха. ТIаькха аьхьи а гурахьь а колхозашца совхозашца предприятегара из дIаоацаш, хIаьта IаЙ барда дIаийнбе заводо арахецца продукце боарам 30 процент гергга дохделлаш.

— Растворителий юх оаха дIаькъаЙлаЙ цо болх беча хана ацетон, бутанол, кхыйла продукци хьеш хьаьжаГташ боа барда бахьа мотти ца хилар оьхьеи долаш, — дуьй завода партбюро секретара Морозовас. — Цхьаьна санна хьалха из барда оаха Шолжа чу ухийташ хиннабале, хIанз из могош даь. ХIара дийнахьь-буьи нехо болх беча хьаьхьастаеш хинна бIаьш тоннаш барда дIаоттаеш ца Iалашъьь мотти ца тха. ТIаькха аьхьи а гурахьь а колхозашца

Цул совгIа, берригача специалистаШа дика хов, ураГIеи пхораГIеи ялаташ дIаЙийна; хьувъкъм лаьхаГIе хулга. Бакъда, ялаташ дIа ца дувш говадалар, ийсаГIа йола хаиаш тIлийтар кхеран, сих а беш, цIаьн оагIо-ракъа мара дIадеш. Уж ийсаГ бакър ер «Чечингстройматериалы» яхча объединеера РСУ коллективе. Готтара во товаьй оборудаеи, механизмаш. Шин дийнахьа болх бича кIира еха латт цхьаьолча пиш. Яьх йоагIгIаьча хьисапе вIаштIехьаьккхаеш. Из кьахта тIа мара йоацаш я. Цудухьа нийсеиннад уьх шера дIабаьаеи итт беттга кирпишк арахецца план 66,3 процентн продукци мехьала яьхьара план 62,6 процентн марра оаях кхоачаш ца яр.

Предприяте «ГIулакхзаш бокьалгIаьха довлара новкъарле еш цхьаьхьа хIама а да тIе ца деш. Из да кулгалгIой кастката хувцалуш хилар. Дуухьал уьх тIехьарча шин шера хIанз аьчле тIа директор ваьнна тто долча. Бокконца производство, коллектив яьза а балаелха хувц уж.

Дукха хе йоацаш ярадьнинад 1986 — 1990 шерашка а 2000 шерага кхаччаца йолча юкъа а СССР экономически социальни дегIайолаяра Керттера посташ. Берригача советски наха а санна из лоарIа-не документ IомадеШ ба тIе заводе къььаГIаГIа.

Кььастта теркам тIаоаш да: «Хьалха боахамга доал делта эргаьаьькха тоадар» хьаьа лоаьтаний 14 раздела чуйо-гIа ер абзац:... «Производства эффективность ловкъьчера, хIом барг режим чакхйоахьара, керттера фонащ кердайоахьара, оборотни средствашца хувцлига скидечара, производствоваГа дIаделер ловдечеи-ра, цуьн рентабельность лаьхьчера, экономически рычагий лоарIхьм цIенкъаттIа чIоагIбе. Вахаро дIадевгIа ца.

Л. ОЛИГОВА,
Малгобекски кирпишк ечь заводе болхо.

Гектараш	I гектара тIа	тессад фу	I гектара тIаара бьанна хьувъкъм
117	180 кг (4,5 млн фийг)		38 центнер
26	160 кг (4 » »)		41,6 »
26	140 кг (3,5 » »)		46,4 »

Фу дIадийнад «I-РМГ-4» яхача агрегатаца.

Вахъдар аьлча, эггара нийсаГIа аьчле дIадийра ялат. ДIадувча фуи лохаГIдола боарамаш (цхьаьн гектара тIа 3—3,5 миллион фийг) ца хилийтаГ, нийсаГIа ханал 4—5 дь хьалхаГIа дIаде деза ялат.

ХIаьта вайна хоаш ма дий, кхьметтел цхьаьн районе боахамашка а сов бе-бева боараме фу тессаш ялаташ дIадувлиГа. Дукхахча боахамаша цхьаьн гектара тIа тIехдикача фун 300 килограмм а тесс. ХIаьта из 7—7,5 миллион фийг хул. ГIулакх доацаш (кхьметтел зуламе а) деш дола зе — доккха да. Оха дьархIаГ: хIара цера 23—23 эзар гектара тIа гурахьа ялаташ дIадувлиГ

Л. Н. Толстой ГІалгІайчеи

20 ноябре 75-шу дуа эрсийн дунеин литературе классин Лев Николаевич Толстой вешача дийнахь деиз. Цун вахарг творческин хьехи, хоин ма дарра, айтха дувзаделла да хьа кранда. Дуккха ха йоацаш турмашн пиксурсийн университе болча Нохч-ГІалгІай областной совета литературе гІа «Грозный» яхача турбазе республика хьаьшшца вІашгІехетар хилар ду деина хетадо. Цига белгалдаккар, ма дарра аьлча, Л. Н. Толстой писательин ныкъа йоьаьнца ДОЛА ЙОЬЛАЬ ГІАЬНА а ДУХЬА ХИЛАР. Церна юкъе ІІІА ЯЬЛАР УЬХ СТАТЬЯНА КЕРТЕ ОТТАЛЬНА ПРОБЛЕМА а.

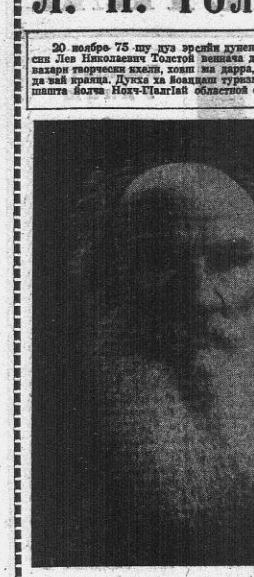

Л. Н. Толстойн ГІалгІайчеи... Ишта мах бе ЙІНШ ЙОЛАШ ДОЛИЙЧЬОГІ дуккха хьалха денз леттачу российскин литературе гене шийн цун творчествен биографе юкъеьрчо Кавказа моттигеи ДОЛРХІАМЕИ ПРОБЛЕМА? БАЬЬДАР ЙАЬЧА, ТАХАНАРЧА ДЕНГА ХЬАЧЧАЦА-М УЫТТАЬЛЦ ЮЬ Е ЛЬРХІІА ЙОЛЧА А, Е КРАЕВЕДЧЕСКИ А ИЗДАНЕЙЦА. ЦУ ХЬАЬЬХЬА ХІАНЗАЦА ХЬАМЬАЛ ХІННАДАЦ, ХІАНЗ ДИЙНА ВОАЦЧА СА ДЕ — КАВКАЗОЗЕДА Б. С. ВИНОГРАДОВЕ ЦЬЬЬН КНИЖКА ТІАРА, «ДАЕХХА БІАЬЬЧЕРА ЮКЪЕХЬАЧЧАЧА ХЕЧА ТЕРСКИ ЛИНИ КЬЬЬЧАРА ЭРСИЙ, НОХЧИЙ, ГІАЛГІАЙ, ГУРЖИЙ, ЭРМАЛОЙ, ДАГЕСТАНСКИ ИЛДЕШ ХАЬЬ ЙІНШ БОЛАШ ХИННА КАВКАЗА ХАЛХЬКІЙ ПОЭТИЧЕСКИ ТВОРЧЕСТВЕ ШИЙ ТАЙЛАРА ЦЕНТР А ХИННА ДІАЭТТАЙ» ХЕА ДЕШАШ ЦА ЛЬРХІЕЧА. УЬХ ХЕАЬ ЙІНШ ЙОЛАШ ХИННАЬ 1854-ШЕРА МАЬ ДЕНЗ 1857 ШЕРА ЯНВАРЕ ХЬАЧЧАЦА ТІЙЙРА ЙИСТЕ ЬЬХА (НАГАЬХА МАЬ ХЬАЧЧАЦА ЦА ВОДАШ) ЮЬНА ЛЕВУШКА ТОЛСТОЙ Е.

ЦЬХАБЕКХЬА, БОКЪОНЦА ХЕТАШ ДЕ, Л. Н. ТОЛСТОЙ ЯХАРЕН ТВОРЧЕСТВЕН ЛЕТОПИСЕ «ГІАЛГІАЙ ТЕМА» ІІІАЛА ЬХЬАЬЬА ЙОАГІАШ А ЯЦ ЬАННА. ХЬСОЛЛАМАШ ДЕ ВОЛАУШ ХИННА ПИСАТЕЛЬ ВАЙ КРАЕ СИЙЦА МОТТИГ ДИКА ЙОЬЬАШ А, ГУЧОХ, НОХЧИЙЧЕН ЦЬЬЬЛОЬ РАЙОНАШ ТІЙЙРА ЙИСТЕ ГІОЛЛА ЮЬЬА ЛАЬЬКІЙ СТАНИЦАШ МЕРЗ ЧУЛОЬЬАШ А ЯЦ. ГІАЛГІАЙ ЬЬАМАН ЦІЙ ЦЕКЪХА Е ЬЬЬХЬАЬЬ ЦУН ПРОИЗВЕДЕНИШКА, ДНЕВНИКАШКА, ПИСЬМОШКА.ТІЕЖХА ЬЬАМАЬ ДАРА БАХЬАН ДА А ДИЙ?

ДОЬЬАШ ХИННА!

ДІЕЬЬОЛЛУШЬЬ А АРГДЕ АЬ, КАВКАЗА ЭТНОГРАФИН ИСТОРИН ЧІОАРТІА ХЬАШТ ДОЛАШ ХИННАЬ Л. Н. ТОЛСТОЙ ШИЙ УЬЛЕ ЦЕКЪХА А ХІАРА ДЕННАРНА КОНТАКТИЙ ГОТТАЧЕ ГОМАШКА БОЕЛЛЕЬЬЛЬ. ЦУН ДІЕЬЬИКЕ КАВКАЗСКИ ОАГІОШ ТІА, МАСАЛА, ШАЬРА ГУЙ ДА ЦО ЧЕРСАШТА, ХІРАШТА, БАЛКАРОШТА, ОБХАЗШАТА ЧІОАРТІА УЬЛЕ ТІАЙОХИЙТАШ ХИННА ХИЛАР, НОХЧИЙН ДАГЕСТАНСКИ ХАЛКЬЬШ ШОАШ ДОЛАШ. ЦУДУЬЬА, БАЛГІАЛА, ТАМАШИЙНА ХЕТ ГІАЛГІАЙ ЬЬОЬ ДА БАР.

ЦЬХАБЕКХЬА, ХЕ ДЕЗА, XIX БІАЬЬЧЕРА ЮКЪЕХЬАЧА ХЕНАН ЦУН ДУККХА А ТЕХЬАГІЕН КЬЬЬЧЕТЕН КАВКАЗ ТІЕХДИКА ЙОЬЬАШ НОХЧИЙН ГІАЛГІАЙН ШОЬЙНА ХЕНАЧАРЕ ЙОЛАШ БОЛГА ХОШИ ХИННАЧА ПРОГРЕССИВНИ РОССИЙСКИ ОБЩЕСТВЕНОСТО, МАССЕЙА А ЯХАР САННА, ШИННА А ХАЛКЬЬЬ ЦЬЬА ЦІН ЙОЬЬКХАШ ХИННИЛГА. ДАГАБОХИЙТАЧА ИХОЬЧАЛ БА ЙАЙ КРАЯ ХЬАЬКЬЬАРА А. П. БИРЖЕ ЭГГАРА ЬЬАЛАРА ГУРБЬЬ БОЛЧ. «НОХЧИЙН НОХЧИЙН» (1859 ш.) ЯХАШ ХИННАБ ИЗ, ЦАРЦА ГІАЛГІАЙ А ЧУЛОЬЦАШ. ДІЕЬЬАХА БІАШЦЕРН 70-ГІА ШЕРАШ ДОЛАДЕЛЛАЦА ЙОЛЧА ХАНА ИЗ ТРАДИЦИ КЕРДАЬЬХАЙ КЬЬЬЧЕТЕН ЭГГАРА ХЬАЛХАРЧА ВАЙНЬЬА ПРОСВЕТИТЕЛЬАША А ІИЛМАКХОЬА А; ЛАУДАЕВ УМАЛАТА ГІАЛГІАЙЧА ДОЛА ХОАМАШ А ЧУЛОЬЦАШ ХИННА ШИЙ СТАТЬЯНА «НОХЧИЙ ПЛЕМЯ» ЬЬАНА ЦІН ЭННАЙ, ХІЬЬТА АХРИЕВ ЧАГІЙН ДУХЬАЛ ГІАЛГІАЙ ЭПИЧЕСКИ ПРОИЗВЕДЕНЕШ КЕПАТЕКА АРАЬЬАЙ «НОХЧИЙ ДУЬЦЕРАШКАРА» ЬЬАНА КЕРТЕ ГІОЛЛА ДАЬ ЙОЬЬУЬ А ДОЛАШ.

ЦУ ЛЕКЪХЕ ДИЙЦАЧО А ДУККХА ХІАМАШ ДАГАДОХИЙТ, ЧУЛУЬЬЬ ЛЬРХІЕЧА УЙЛА ТІЕЬХИТА ЕЗА ЙОЬЬАШ ЙОЛЧЕ ХЬАЛХЕЧА ГУЧЕ ЦА ЙОАЛАШ ЬЬХАН ФАКТАШ ЛЕХАРЕ.

ВАЙНА ХЕА, МАСАЛА, 1851 ШЕРА ОКТЯБРЬ БОЬШ 23 ЦУ ДЕЬЬЬА ЛЕВУШКА ЦИЙ ВЕШИЙЦА НИКОЛАЙЦА ТІЕЖКА ЙИСТЕРА ГУРЖЕГІА ТБИЛИСЕ ЬЕХА ХИННИЛСЕН ЦИГАРА УЬХ 1852 ШЕРА ЯНВАРЕ ЮХЬЕБЬХАЛГЕН. ДІА Е ЬЬА А ВОЕННО-ГРУЗИНСКИ НАЬЬЬАГІА, ВЕШТА ЬЬАНА, ГІАЛГІАЙЧЕН МАЬЬХБАЬЬХАРА ДОЕЗОНА ЙИСТЕ ГІОЛЛА, БАТАБ УЬХ.

ХІЕМА ЗУШШ БОЛЧА ТОЛСТОЙ БІЕРГО ТУЬЬЛЕЙЛИЙТАРЬЛРИЙ МЕЬТ-ЛОЬЬ ЯХАЧА. ГІАЛГІАЙ ОБАЗАЧА ЛОЕМА» ТАМАШИЙНА ХОЗЕЛ А ЦУН КОГАШКАРА (ТІЕЙРА ЙЕТТА ОАГІОРАЬЬА БАЛТА ЧОЬКА) БІЙНАКУ ЯХАЧА ГІАЛГІАЙ ХОРТАРА ТІОХ ЕТТА, М. Ю. ЛЕРМОНТОВА 1837 ШЕРА СУРТ ДИЛЛА ГІАЛА Е? ЦА ЗЕ ЙИШ ЯРИЙ ЧМЕРА РОССИЙСКИ КРЕПОСТА ДОККХИЙ ПЕКЕШ! ТЕРКАЦ ЦА Е ЙИШ ЯРИЙ ЦУ ЧМЕРА ДИКА БІАРГАГІУШ ЙОЛА ФУТОВЕРГА ГІАЛГІАЙ ЙІОЙАШ! ГІАЛГІАЙ БІАРГА ЦА ГО, ЦА ДОЬЬАЧА ХІПРИЧОЬ ЛАЛЛАРА, ЬЬАХХАРГА Е ДАЙЬЬАЧА ИОХЧИЙНА ТЕРА ДОЕГІА ЬЬАМАЬЛ ЦА ХЕЗА ЯНИ ЯРИЙ?

ГОНАХЬЬНО ШИЙ ЕКЪХЕЧА ІАЛАМЕЬ ХОЗАЦЦА ТІАЙЙАЬ ІАЦАР ЛЕВУШКА БЕШ-ЛОЬМА КОГАШКА ЮХЬЕСЦЕЧА ХЕНА, ЦАРЦА ГУРЖИЙ-ПЕДАГОГИЙ ГРУППЕЦА ЦЬЬАНА, ХЕЛО НИКЪ А БЕШ, ТІЕЬАЬЬНЕЬ ИЗ ЦМИНДА-СЕМЕБЕ («СВЯТАЯ ТРОИЦА») ЯХА ХЬАЬЬАРА МОНАСТЫРЬ — ГУРЖИЙ-ЬЬУЛБЕДАЕКАВКЕЗСКИ БУЬЬЗАМИЙ ИСТОРИ ЦІКЕЗА ПАМЯТНИК ДАГІЕЧА ДУКЪ ТІА. УЬХЕЗА МИШТА ДАГАДОХАРГАД ЯХ ЦУ ТАЙЛАРА ЛОЬМАШ ТІА БУЬЛЧЕ ХАНА МАЬЬЗА А ЯХАЬЬАБЕЬНА ЯХАРШ ГАНЗАЛЕТРА ГІАЛГІАЙ ХИННА ХИЛАР, ІІІАЬЬА ЦАРЦА ХИННАЧА ВІАШАГІЕЬ ЦЕ